

EUROOPA POOLAASTA TEMAATILINE TEABELEHT

TÖÖTURU JAOKS VAJALIKUD OSKUSED

1. SISSEJUHATUS

Oskused on konkurentsivõime ja tööalase konkurentsivõime seisukohast väga olulised, sest struktuursed muutused, nagu üleilmastumine ja tehnoloogia areng, muudavad tööturu jaoks vajalike oskuste olemasolu üha olulisemaks, kui tahetakse parandada tootlikkust ja kindlustada head töökohad.

Teabelehes keskendutakse tööturu vajadustega otseselt seotud oskustele. Põhjalikuma ülevaate saamiseks kõrg- ja põhihariduse kohta vt temaatilisi teabelehti „Kolmanda taseme hariduse omandamine” ja „Madala haridustasemega noored”.

2. PROBLEEMIDE KINDLAKSTEGEMINE

2.1. Põhioskused

Põhioskuste piisav tase (kirjaoskus, arvutusoskus, teadus ja tehnoloogia) on väga oluline noorte jaoks, et pääseda hõlpsasti tööturule, ja täiskasvanute jaoks, et säilitada kvaliteetsed ja stabiilsed töökohad. Siiski puuduvad suurel osal (20–25%) nii kooliharidust saavatest noortest (nagu näitavad 2015. aasta PISA uuringu tulemused)¹ kui ka töörealistest täiskasvanutest (nagu näitavad 2012. aasta PIAAC uuringu tulemused)² need põhioskused ning see

¹ PISA on OECD rahvusvaheline õpilaste hindamise programm. Täpsemat teavet selle kohta, kuidas need tasemed on määratletud, vt <http://www.oecd.org/skills/piaac/>.

² PIAAC on OECD rahvusvaheline

takistab neil leida stabiilse töökoha ning osaleda majandus- ja sotsiaalses elus üldisemalt.

Paljudes ELi riikides on ikka veel väga suur osakaal 15-aastaseid, kelle põhioskused on kesised³. Neil õpilastel võib suure tõenäosusega esineda tulevikus tõsiseid raskusi hariduse omandamisel, tööturul ja igapäevaelus.

Mahajääjate osakaal on suurim matemaatikas, ligi 22% ELi lõikes. Ainult kolm liikmesriiki jäävad 15%⁴ eesmärgist allapoole, kuid 12 liikmesriiki suutsid oma tulemust 2012. ja 2015. aasta vahel parandada (joonis 1).

Lugemisoskuse ja loodusteadusliku kirjaoskuse tulemused on veidi paremad, kuigi mõlemad on aastate jooksul märkimisväärselt halvenenud.

Bulgaaria, Rumeenia ja Küprose tulemused on halvad kõigis kolmes valdkonnas, eelkõige matemaatikas, kus kesiste tulemustega õpilaste osakaal on üle 40%. Üldjuhul on riikides, kus

täiskasvanute oskuste uuring. Täpsemat teavet selle kohta, kuidas need tasemed on määratletud, vt

<http://www.oecd.org/skills/piaac/>.

³ Kesiste tulemustega õpilased ehk mahajääjad on need, kelle tulemused PISA-testi valdkonnas (lugemine, matemaatika ja teadus) jäid allapoole 2. saavutustaset.

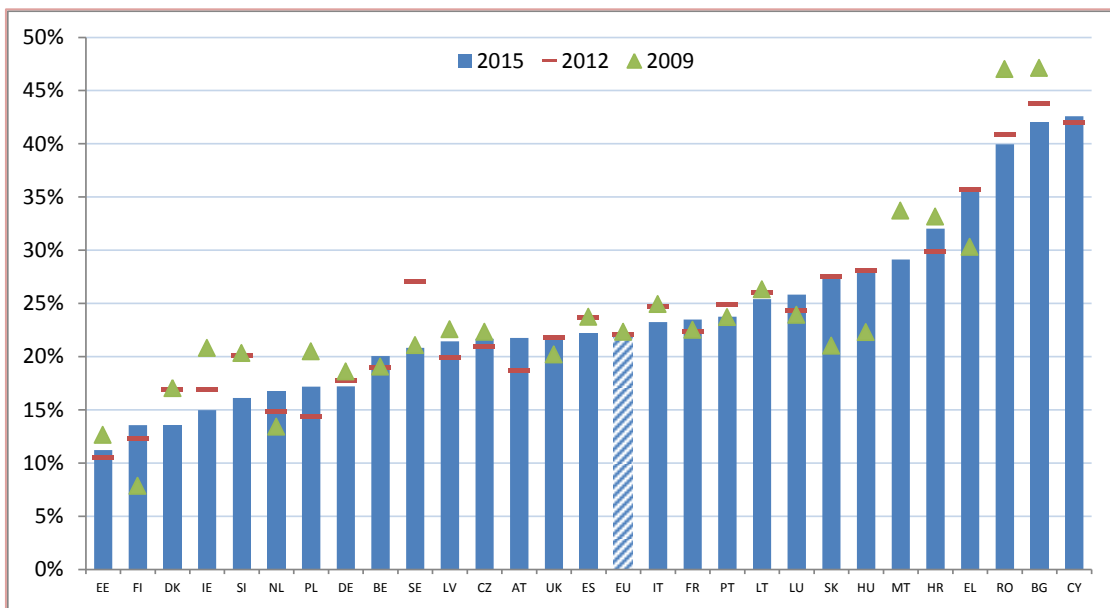
⁴ Hariduse ja koolituse valdkonna üleeuroopalise koostöö strateegilises raamistikus (ET 2020) leppisid liikmesriigid kokku, et lugemises, matemaatikas ja teaduses kesiste tulemustega 15-aastaste osakaal peaks aastaks 2020 olema alla 15%.

mahajääjaid on suhteliselt vähe, ka rohkem tippsooritajaid, s.o 5. või kõrgemal sooritusastemel õpilasi, mis osutab paremini toimivale haridus- ja koolitussüsteemile, mitte aga tahtlikule valikule eelistada tiptaset võrdsetele võimalustele.

Haridussüsteemid ei ole ebavõrdsuse vähendamisel veel täielikult tõhusad. Lugemisoskuses on kesiste tulemustega poiste osakaal (23,5%) palju suurem kui tüdrukute oma (15,9%), kuigi

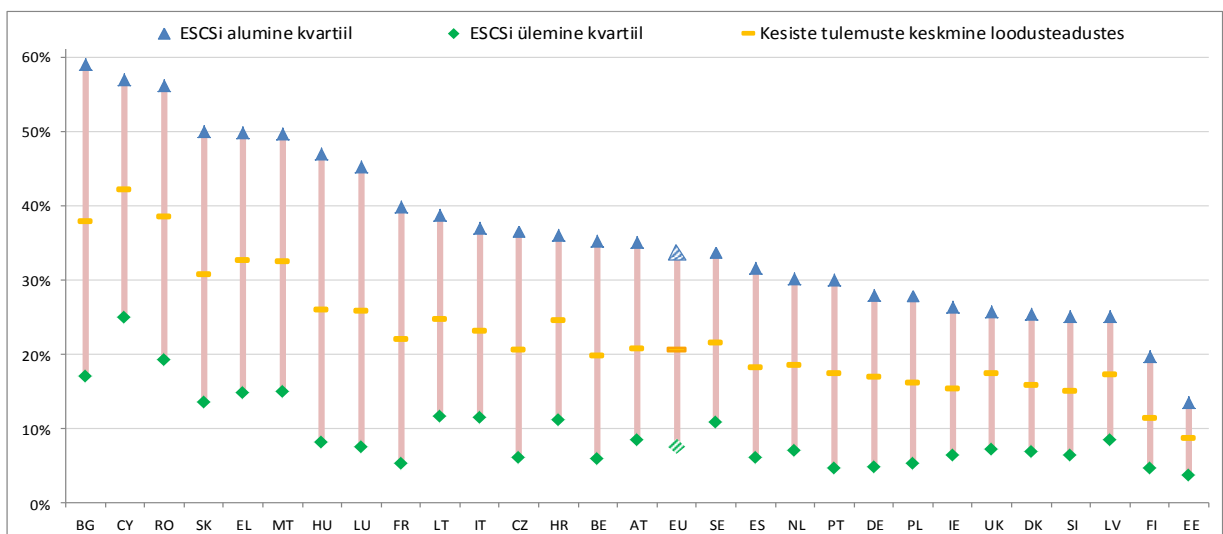
erinevused reeglina hiljem kaovad (nagu näitavad PIAAC-andmed 16–24-aastaste kohta). Tüdrukute ja poiste tulemused on võrdsemad ülejäänud kahes põhioskuste valdkonnas. Sotsiaal-majanduslik taust on endiselt üks peamisi tegureid, mis määrab koolides oskuste omandamise. Loodusteadustes on sotsiaal-majandusliku indeksi alumisse veerandisse ja ülemisse veerandisse kuuluvate mahajääjate osakaalu vahel suur erinevus (joonis 2).

Joonis1. Mahajääjate osakaal PISA uuringu matemaatilise kirjaoskuse valdkonnas, valitud aastatel

Allikas: OECD (PISA).

Joonis2. Sotsiaal-majandusliku tausta mõju matemaatilise lugemisoskuse tulemustele, 2012

Allikas: OECD (PISA).

Asjaolu, et Euroopa haridus- ja koolitussüsteemid ei anna elementaarseid põhioskusi 20%-le õpilastest, käib käsikäes suurte alternatiivkuludega. See ei näita mitte ainult seda, kui laialatuslik on haridus- ja koolitussüsteemide tulemuslikkuse parandamise probleem, vaid ka suuri võimalusi majanduskasvu ja tööhõive suurendamiseks, kui vähendatakse nende õpilaste osakaalu, kel võib tulevikus tõenäoliselt esineda suuri probleeme töökoha leidmisega.

Keskmiselt 43% töötavate täiskasvanute (vanuses 16–65 aastat) kirjaoskus on keskmine või väga hea (3.–5. tase) nendes ELi riikides, kes osalesid PIAAC uuringus. See jääb tublisti allapoole OECD keskmist (49%).

Samuti on uuringus osalenud ELi riikides iga viienda täiskasvanu kirjaoskus madal, arvutusoskuse puhul isegi iga neljanda oma. Väga heade oskuste puhul suudab vaid käputäis liikmesriike võistelda parimate ELi-väliste riikide, näiteks Jaapani tulemustega. Teiste suurte väljaspool Euroopat asuvate riikide, nagu Kanada ja USA tulemused on sarnased enamike ELi riikide omadega.

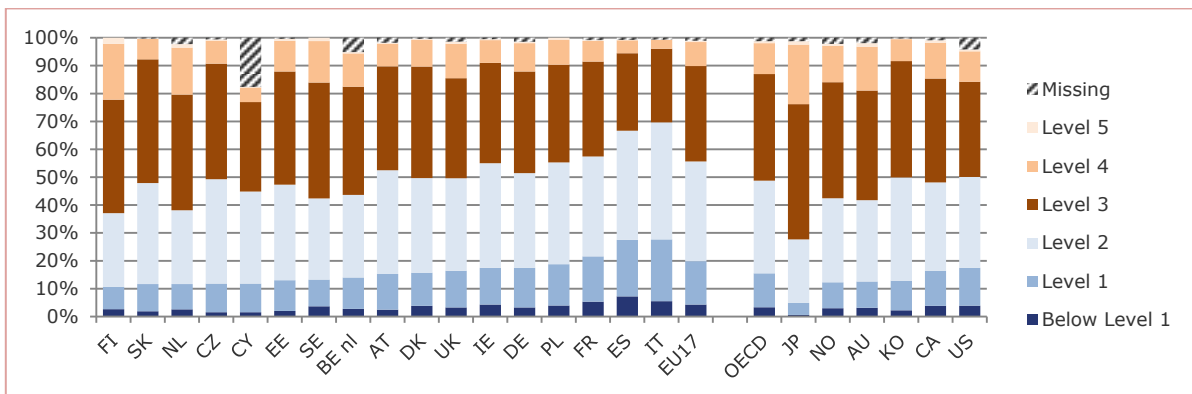
Oskuste jaotus on liikmesriigiti väga erinev. Laias laastus võib nimetada kolme riikide rühma:

- 1) need, kus keskmiste või väga heade tulemustega täiskasvanute osakaal on suur ning kesiste tulemustega täiskasvanute osakaal madal (nagu Madalmaad, Soome, Rootsi ja Flandria Belgias);
- 2) riigid, kelle tulemused jäävad OECD keskmise kanti, ning
- 3) riigid, kus keskmise tulemusega ja tippsooritajaid on vähe ning kesiste tulemustega sooritajaid palju (Hispaania ja Itaalia).

Kui mõnes riigis on peamiselt vanemate vanuserühmade oskuste tase väga madal, tundub teistes see ka nooremate vanuserühmade puhul nii olevat (nt Küpros ja Ühendkuningriigid). Uuringutulemused kinnitavad, et sooritustulemus sõltub suurel määral vanemate haridustasemest ja sisserändaja staatusest, kuid selle seose mõju on liikmesriigiti erinev.

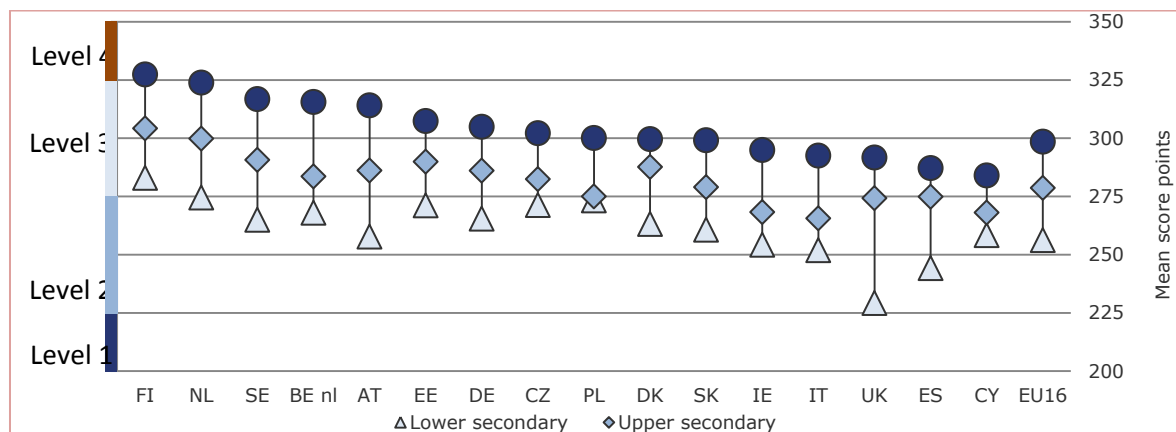
PIAAC tulemused näitavad samuti, et sama haridustasemega inimeste keskmiste oskuste tase on riigiti väga erinev. Näiteks vaid keskharidusega Soome, Madalmaade või Rootsi noorte keskmised oskused on paremad kui Hispaania või Küprose kõrgkooli lõpetanud noortel.

Joonis 3. 16–65 aastaste elanike osakaal igal kirjaoskuse tasemel, 2012

Allikas: OECD (PIAAC). Märkus: riigid on järjestatud 1.taseme ja sellest madalama taseme osakaalu järgi. Andmed puuduvad: testi ei tehtud.

Joonis 4. Kirjaoskuse keskmine tase (16–29 aastased) haridustaseme lõikes, 2012

Allikas: OECD (PIAAC). Märkus: riigid on järjestatud kolmanda taseme hariduse keskmise tulemise järgi.

2.2. Valdkonnaülesed oskused

Uued töömeetodid ja töökohtade sagedasem vahetamine (vajaduse või võimaluse pärast) nõuavad laialdasemaid oskusi. Valdkonnaülesed⁵ oskused on need, mis on vajalikud, et leida töökohti ja ameteid valdkonnas, mis erineb praegusest või varasematest. Ligi 40% töandjatest on teatanud raskustest õigete oskustega inimeste leidmisel ning paljud rõhutasid, et töötajatel puuduvad valdkonnaülesed oskused⁶.

Enam kui pooled ELi töötajad vajavad oma töö jaoks võõrkeelte valdamist (kuigi need oskused on enamasti vajalikud teatud kindlat liiki töökohtade jaoks). Kuid ainult 42% teismelistest valdavad oma esimest võõrkeelt hästi⁷.

Kuigi töandjad hindavad algatusvõimelisi töötajaid ning oskust

⁵ Inimeste oskused, mis on olulised muude töökohtade ja ametite jaoks kui need, mis on neil praegu või on hiljuti olnud. Need oskused võivad olla omandatud ka töövälise või vabaajategevuse käigus või hariduses või koolituses osalemise kaudu. Üldisemalt on need oskused, mis on omandatud ühes kontekstis või mis on seotud konkreetse olukorra/probleemi lahendamisega ja mida saab üle viia teise konteksti.

⁶ OECD/Euroopa Liit, The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship, OECD kirjastus, 2015.

⁷ EU Skills Panorama (2014) Foreign languages Analytical Highlight, koostanud ICF GHK ja Cedefop Euroopa Komisjoni jaoks.

väljakutsete ja muutuva keskkonnaga kohaneda⁸, on ELi elanikkonna ettevõtlusoskused üsna kesised. Vaid vähestes liikmesriikides usub üle poole täiskasvanutest, et neil on ettevõtte alustamiseks vajalikud oskused ja teadmised⁹.

Vaid pool ELi 15-aastastest ja vanematest elanikest leiavad, et nende kooliharidus aitas neil arendada algatusvõimet ja ettevõtlikku suhtumist (vt joonis 5)¹⁰.

2.3. Oskused ei vasta tööturu vajadustele

Oskuste mittevastavus kujutab endast erinevust oskuste vahel, mille järele tööturul on nõudlust ja mida tööturul pakutakse. Teisisõnu olukord, kus töandjate poolt soovitud oskused erinevad töötajate või töötajate pakutavatest oskustest. Kui oskuste mittevastavus, mis võib avalduda eri vormides, on pidev, võib see põhjustada lühi- ja pikaajalist majanduslikku ja sotsiaalset kahju inimestele, töandjatele ja ühiskonnale.

⁸ OECD/Euroopa Liit, The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship, OECD kirjastus, 2015.

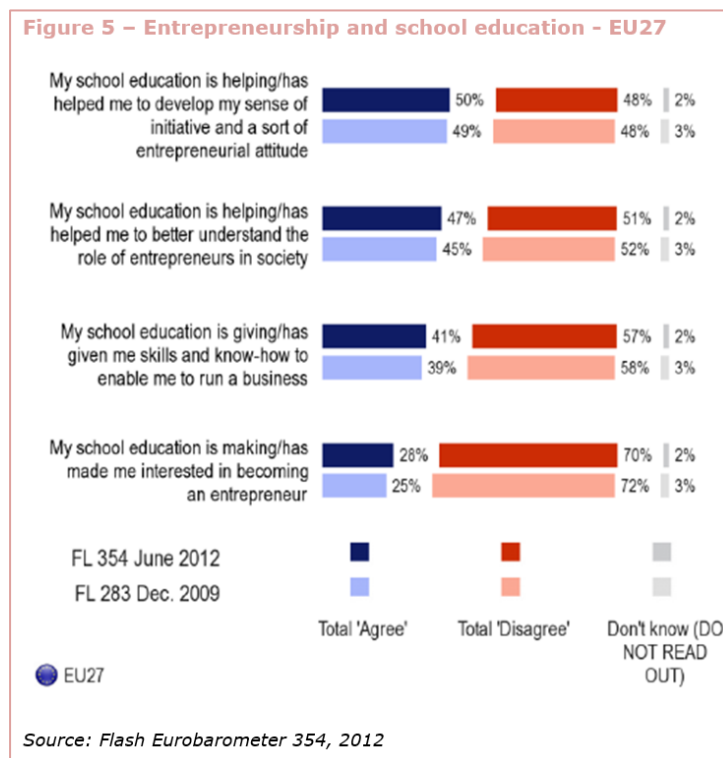
⁹ Kelley D., Singer S., Herrington M., 2015/16 Global Report, Global Entrepreneurship Monitor.

¹⁰ Euroopa Komisjon, Eurobaromeetri kiiruring nr 354 „Entrepreneurship in the EU and beyond“, 2012

Poliitikakujundajad ja teadlased on pööranud tähelepanu kolmele olulisele tahule:

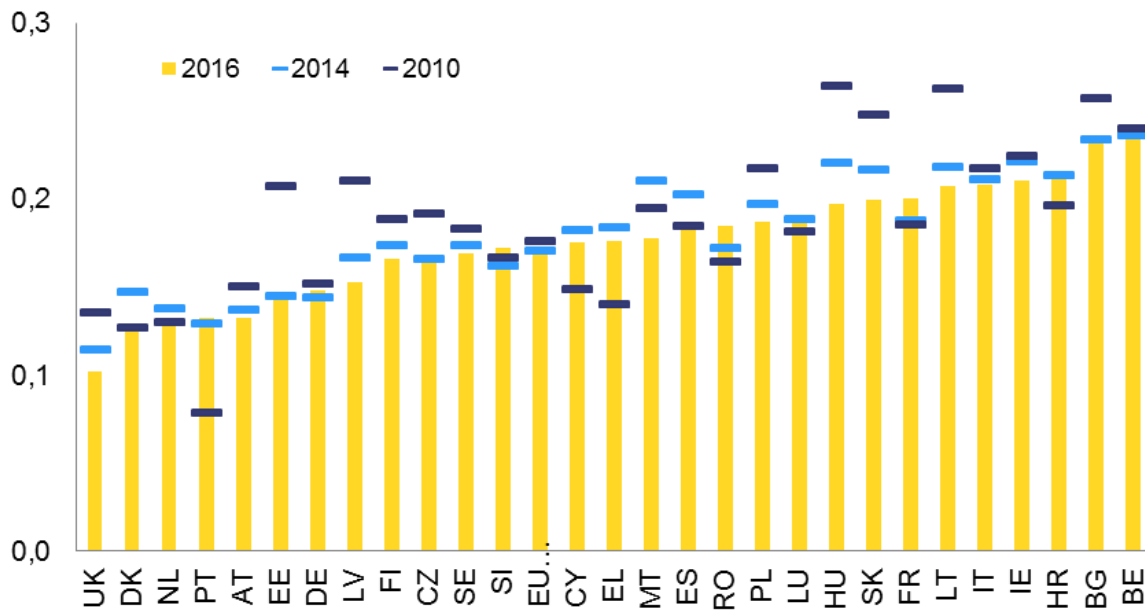
- 1) makromajanduslike oskuste mittevastavus, mis tähendab erinevust pakutavates töökohtades nõutud oskuste ja töötute kvalifikatsiooni vahel;
- 2) konkreetsete oskuste nappus, mis avaldub tööandjate võimetuses leida konkreetse oskuse või elukutsega töötajaid ning
- 3) mittevastavus töökohal, mis tähendab erinevusi töötajate oskuste ja nende oskuste vahel, mida neil oma tööülesannete täitmiseks vaja läheb¹¹. Euroopa poolaasta raames võivad oskuste mittevastavuse makromajanduslikud näitajad kõige kasulikumad olla, sest need on usaldusväärsemad, sagedamini kättesaadavamad ning neid saab paremini kasutada peamiste poliitiliste probleemide puhul, nagu pikaajaline või struktuurne tööpuudus.

Üks võimalus makromajanduslikku oskuste mittevastavust mõõta on vaadata, kuidas erinevate oskuste rühmade (kõrge kvalifikatsiooniga, keskmise kvalifikatsiooniga ja madala kvalifikatsiooniga töötajad) tööhõivemäär erineb riigi kogu elanikkonna tööhõivemäärast konkreetsel aastal. Mida suurem on erinevus (suhteline hajuvus), seda suurem on makromajanduslik oskuste mittevastavus. Joonisel 6 on esitatud ELi liikmesriikide võrdlus. Tööhõive määra hajuvus on väga suur Belgias, Bulgaarias, Horvaatias, Iirimaal ja Itaalias. Enamikel juhtudel tuleneb see madala kvalifikatsiooniga töötajate madalast tööhõivemäärast (eriti võrdluses kõrge kvalifikatsiooniga töötajatega). Kuigi põhjuste väljaselgitamiseks on vaja põhjalikumat riigipõhist analüüsi, on suundumuste uurimine pikema aja jooksul samuti kasulik.

¹¹ Üksikasjalik ülevaade, vt Kiss, A. ja Vandeplas, A. (2015) Measuring Skills Mismatch. Analytical Webnote 7/2015, DG EMPL.

Joonis 6. Töehõive määra suhteline hajuvus haridustaseme järgi

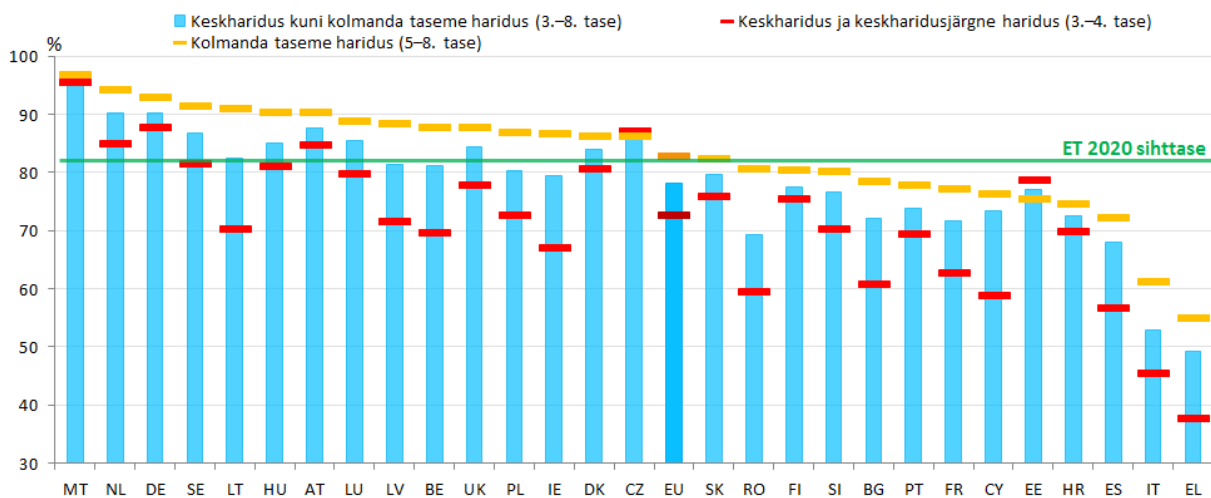

Allikas: Eurostati andmetel põhinevad arvutused. Nelja kvartali keskmisel põhinev aasta keskmine.

Kuigi majanduskriisi ajal halvenes tööhõivealane olukord ka kolmanda taseme hariduse omandanud inimeste puhul, muudab noorte varustamine asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega ülemineku haridussüsteemist tööturule sujuvamaks. Joonisel 7 on

näidatud, kui suur on hiljuti kõrgkooli lõpetanud noorte osakaal tööhõives võrreldes 2012. aastal seatud nõukogu võrdlusalusega, mille kohaselt peaks aastaks 2020 vähemalt 82% hiljuti kõrgkooli lõpetanud noortest olema tööhõives.

Joonis 7. Tööalane konkurentsivõime: 20–34-aastaste hiljuti kõrgkooli lõpetanute tööhõive määr, 2016

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring.

Hiljuti kõrgkooli lõpetanud noorte tööhõive määr on ELis tervikuna kasvanud 78,2%-ni 2016. aastal, mis näitab majanduse järkjärgulist taastumist. Alates 2013. aastast on keskhariduse omandanute tööhõive määr tõusnud 3,2 protsenti võrra, samas kui kolmanda taseme hariduse omandanute määr tõusis 2,1 protsenti. Seega on kolmanda taseme haridusega noortel tööalases konkurentsivõimes 10 protsendipunkti suurune edumaa keskhariduse omandanud noorte ees. See edumaa on olemas kõigis liikmesriikides peale Eesti ja Tšehhi Vabariigi.

Kutsehariduse ja -õppe valdkonnas näitavad Teadusuuringute Ühiskeskuse uuringust¹² saadud tõendid, et paljudes ELi riikides on kutseharidusele ja -õppele suunatud programmiga keskhariduse omandanud noorte tööhõive määr kõrgem kui nendel, kes sellist programmi läbinud ei ole. Neil on samuti madalam töötuse ja tööturult kõrval jäämise määr¹³. OECD analüüs¹⁴ kinnitab, et keskhariduse ja keskharidusjärgse kutseõppe puhul annab kutseharidus ja -õpe suurema tõenäosuse tööd leida (joonis 9), kuigi veidi madalama tunnitasega.

Erinevused on väikesed, eelkõige soopõhises võrdluses. ISCED 5. tasemel on akadeemilisel haridusel suur eelis sissetulekute ja tööhõive osas.

3. POLIITILISED HOOVAD PROBLEEMIDE LAHENDAMISEKS

Põhioskuste parandamiseks on vaja piisavaid investeeringuid haridusse ja struktuurireforme, mis suurendaksid haridus- ja koolitussüsteemide tõhusust

¹² JRC CRELL (2015): Education and youth labour market outcomes: the added value of VET. Tehniline infotund; põhineb Eurostati tööjõu-uuringu eriväljaandel 2014. aasta kolmanda kvartali kohta.

¹³ Mõõdetud nende 20–34-aastaste töötajate osakaaluna, kelle kõrgeim haridustase on keskharidus või keskharidusjärgne kutseõpe (ISCED 3-4).

¹⁴ OECD (2015): The effects of vocational education and training on adult skills and wages. What can we learn from PIAAC?

ja tulemuslikkust. Selleks et mahajääjate osakaalu noorte hulgas vähendada, peab kaasav poliitika olema suunatud ka ebasoodsa sotsiaal-majandusliku või võõrkeelse taustaga õpilaste tulemuste parandamisele.

Esmakutseõpet hinnatakse seepärast, et see arendab töökohal nõutavaid ja valdkonnaüleseid oskusi, võimaldab üleminekut tööturule ning säilitab ja täiendab töötajate oskusi. Esmakutseõppeprogrammis osaleb igal aastal üle 13 miljoni õppuri. Samas näitava tööturu prognoosid, et kutsehariduse ja -õppe programmi läbinutest võib mitmes liikmesriigis puudus tekkida¹⁵.

Hiljuti kooli lõpetanutel, kel on kutsehariduse ja -õppe kvalifikatsioon keskhariduse ja keskharidusjärgse kutseõppe tasemel, on üleminek haridussüsteemist tööturule üldjuhul kergem. Samuti on nende tööhõive määr kõrgem kui tavapärase haridustee läbinud võrreldava kvalifikatsiooniga kooliõpetanutel. Vaatamata sellele ei ole kutseharidus ja -õpe paljudele noortele ja nende vanematele nii atraktiivne kui akadeemiline haridustee.

Tegelikult võiks kutsehariduse ja -õppe programmide atraktiivsust ja vastavust tööturu vajadustele oluliselt parandada. Liiga vähestes liikmesriikides pakutavates programmides kasutatakse täielikult ära tööpõhise õppe võimalusi. Samuti ei ole võimalused kutseharidusest ja -õppest kõrgharidusse liikumiseks ikka veel piisavad.

Kutsehariduse ja -õppe kvaliteet peaks olema selline, et iga õpilane oleks ette valmistatud üha globaliseeruvamas ühiskonnas elamiseks ja töötamiseks, sealhulgas võõrkeelte õppimise kaudu.

Ligikaudu 50 % ELi õpilastest, kes omandavad keskharidust, keskharidusjärgset ja lühikese õppetsükliga kolmanda taseme haridust,

¹⁵ Euroopa Parlament (2015), *Labour market shortages in the European Union* (<http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/home.html>).

osalevad kutsehariduse ja -õppe programmides. See teeb kutsehariduse ja -õppe ELi majanduse jaoks oluliseks oskuste ja pädevuste allikaks.

Seepärast on oluline, et esmakutseõppesüsteemid pakuksid piisavaid põhi-, valdkonnaüleseid ja kutsealaseid oskusi, mis vastavad töandjate vajadustele. Samuti peaksid nad andma õppijatele tõuke õppimiseks hilisemas elus ning oskused tulla toime üleminekuga haridussüsteemist tööturule, samuti ühelt töökohalt teisele või töötusest tööhõivesse.

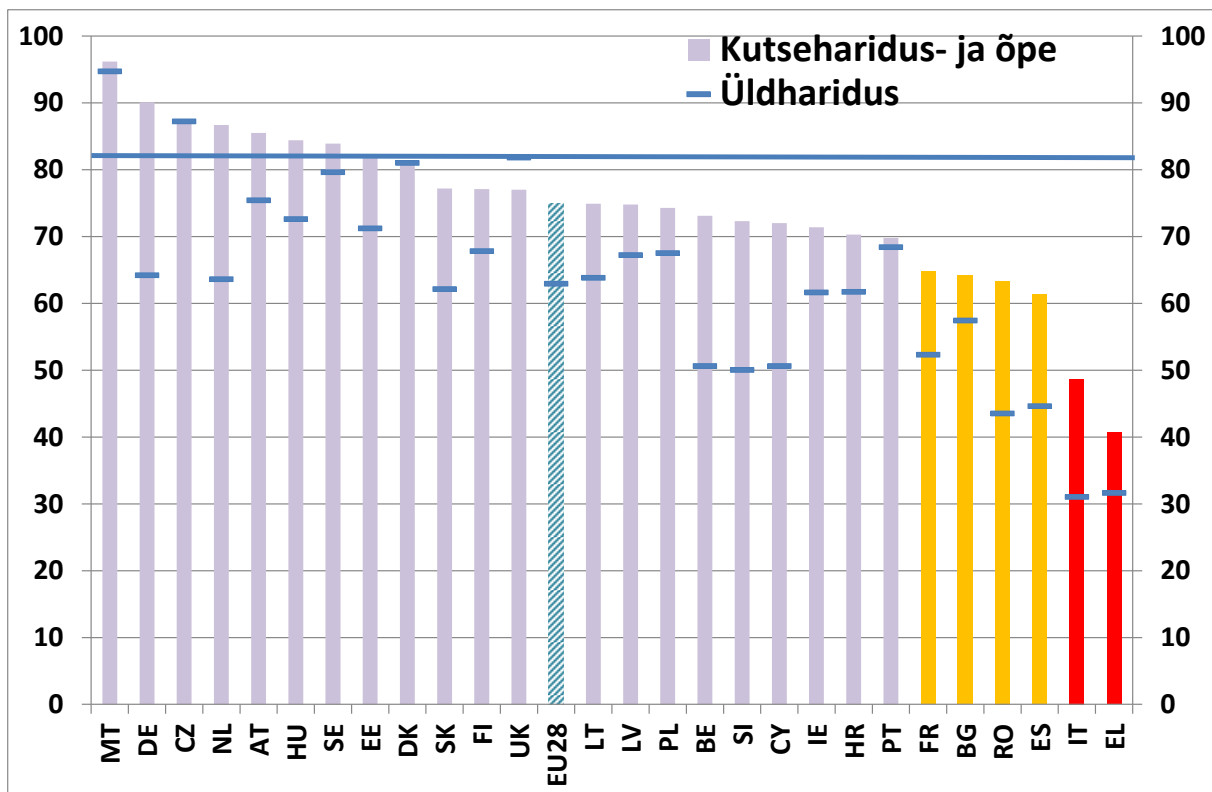
Hariduse olulisus tööturu jaoks, noorte tööhõive määr ja üleminek haridussüsteemist tööturule on olnud

viimaste aastate majandus- ja valdkondliku poliitika keskmes.

Nende puhul, kes lõpetavad oma koolitee keskhariduse või keskharidusjärgse kutseõppe tasemel, võimaldab kutseharidus ja -õpe paremat üleminekut tööturule võrreldes nendega, kes on sama taseme hariduse omandanud tavapärasest õppeprogrammi läbides ja kes ei lähe edasi kõrgkooli.

Hiljuti kutsehariduse ja -õppe lõpetanute tööhõive määr oli ELis 2016. aastal 75 %. Seega on nende tööalane konkurentsivõime parem kui nendel, kes on hiljuti keskhariduse omandanud tavapärase õppekava alusel (62,9%) (joonis 8).

Joonis 8. Hiljuti keskhariduse ja keskharidusjärgse kutseõppe omandanute tööhõive määr, 2016

Allikas: Eurostat (tööjõu-uuring, 2016) Andmekood veebilehel: edat_ifse_24.

Selle näitajaga mõeldetakse selliste 20–34-aastaste isikute tööhõive määra, kes on lõpetanud oma õpingud 1–3 aastat enne uuringu läbiviimist ja omandanud teise taseme ülemise astme haridust (ISCED 3) või teise taseme järgset kolmanda taseme eelset haridust (ISCED 4) tõendava diplomi, samas vanuserühmas olevate isikute hulgas, kes hetkel ei omanda ühtki edasist kooli- ega mitteformaalset haridust ega koolitust.

See näitab, et üldiselt on kutseharidus ja -õpe hea valik nendele noortele, kes ei taha õpinguid kõrgharidusprogrammides jätkata. Keskmised tulemused näitavad siiski mõningaid erinevusi riikide vahel, mis näitab ka võimalusi parandada kutsehariduse ja -õppe kvaliteeti nendes riikides, kus kutsehariduse ja -õppe tulemused jäävad ELi keskmisest allapoole.

Viimastel aastatel on kutsehariduses ja -õppes osalevate õpilaste koguarv ning nende osakaal keskhariduse omandajate koguarvust ELis vähenenud.

Esmakutseõppe omandajate koguarv keskhariduse tasemel on ELis 2013. aastast saadik vähenenud 500 000 õpilase võrra (4,7%) ning ulatus 2015. aastal 10 309 154 õpilaseni. See langustrend oli ilmne kõigis neljas riigis, kus kutsehariduses ja -õppes osalevate õpilaste arv oli suurim, st rohkem kui 50 % kõigist ELi kutsehariduse ja -õppe programmides osalevatest õpilastest.

Seega vähenes kutsehariduse ja -õppe õpilaste suhteline osakaal 48,9%-lt 2013. aastal 47,3%-le 2015. aastal.

Riikide vahel on kutsehariduse ja -õppe süsteemide absoluutse ja suhtelise suuruse osas siiski suuri erinevusi. Osaliselt on see tingitud eri riikides pakutavate kutsehariduse ja -õppe programmide mitmekesisusest.

Mitmes ELi liikmesriigis on suhteliselt suur osakaal noori, kes valivad tavapärase keskharidusprogrammi, kuid ei lähe edasi kõrgharidusse (joonis 9).

Selliste noorte suur osakaal viitab sellele, et neile saaks pakkuda võimalusi omandada kutsequalifikatsioon kas keskhariduse, keskharidusjärgsel või kolmanda taseme hariduse tasemel.

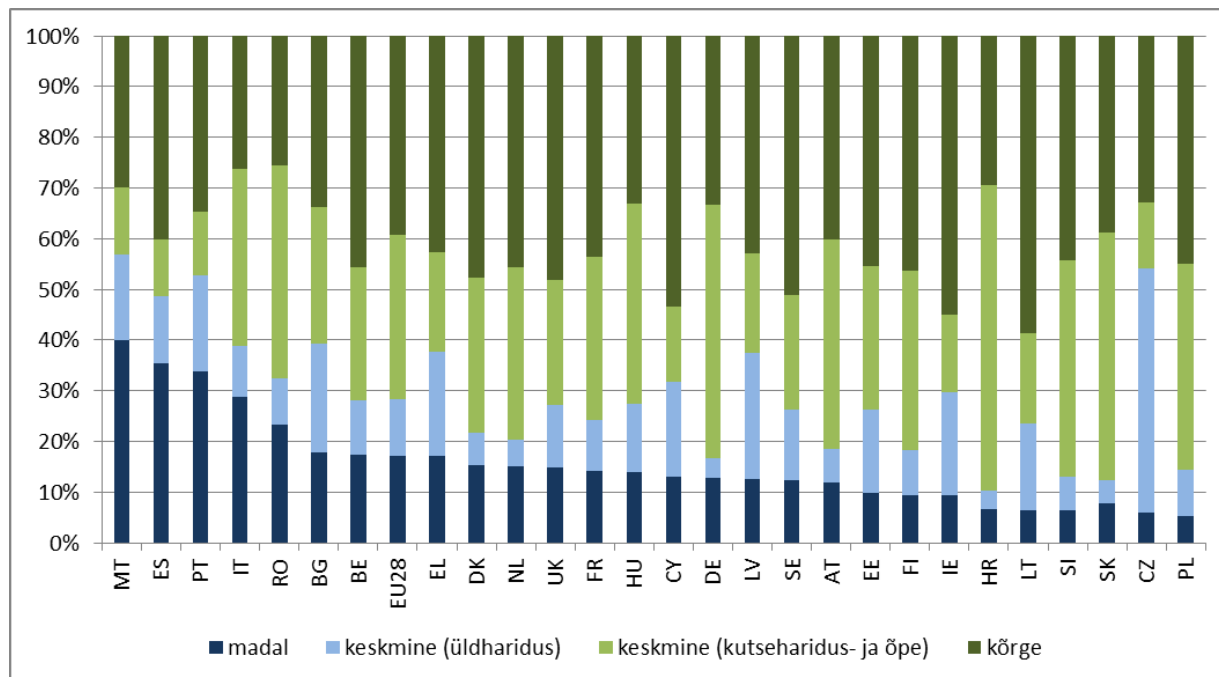
Liikmesriigid võivad esmakutseõppe laiendamiseks kasutada eri viise, võttes arvesse nõudlust tööturul erinevate kvalifikatsioonide järele. Keskhariduse tasemel pakutava kutsehariduse ja -õppe atraktiivsuse suurendamine on eriti kasulik riikides, kus madala haridustasemega noorte osakaal on suur. Nendes riikides võiks kutseharidus ja -õpe aidata haridustaset oluliselt tõsta.

Nende riikide puhul, kellel on suur osa keskhariduse lõpetanud, kes ei jätkka kõrghariduse omandamist, võib kutsehariduse ja -õppe pakkumine keskharidusjärgsel kutseõppe või lühikese õppetsükliga kolmanda taseme hariduse tasemel kasulikuks osutada.

Selleks et tegeleda noorte püsiva töötusega, peaksid liikmesriigid pakkuma ka täiskasvanutele õppimisvõimalusi, mis võimaldavad koolisüsteemist juba lahkunud noortel haridusteed ja koolitust jätkata.

Näiteks võiks probleemi lahendada Euroopa Sotsiaalfondi sihipärasem kasutamine, eriti kuna töötutele suunatud koolitus leiti olevat üks Euroopa Sotsiaalfondi kõige tõhusamaid sekkumise valdkondi ajavahemikul 2007–2013 (punkt 3.5).

Joonis 9. Omandatud haridustase 30–34aastaste noorte täiskasvanute hulgas, 2016

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring, 2016 [edat_lfs_9914]

Märkus: näitaja näitab kõige kõrgemat omandatud haridustaset 30–34aastaste hulgas.

Kutsehariduse ja -õppe eelis on see, et selle programmi raames saavad inimesed arendada oskusi ja pädevusi, mis on tööturul otseselt vajalikud. On olemas erinevad vahendid, millega tagatakse, et kutsekoolides ja koolituskeskustes pakutakse nende kutsealade jaoks asjakohast ja ajakohastatud koolitust. Need vahendid hõlmavad erasektori kaasamist õppekavade ja kutsestandardite koostamisse ja hindamisse ning õpilaste eksamineerimisse. Üks kõige lihtsam viis tagada, et õpilaste omandatud oskused oleks tööturu jaoks vajalikud, on viia osa koolitusest läbi väljaspool kooli, näiteks tööpraktika raames.

Parim näide kutsehariduse ja -õppe korraldamiseks sellisel viisil on õpiposiõpe või praktika. Need on määratletud kui ametlikud kutsehariduse ja -õppe programmid, mis hõlmavad vaheldumisi töökogemuse (praktiline töökogemus töökohal) ja koolihariduse (teoreetilise/praktilise hariduse etapid koolis või koolituskeskustes) etappe¹⁶.

¹⁶ Euroopa Komisjon (2015) „Apprenticeships — a form of work-based learning“.

See koolitus peaks eduka läbimise korral andma riiklikult tunnustatud kvalifikatsiooni.

Sageli sõlmitakse tööandja ja praktikandi vahel lepinguline suhe ning praktikant saab töö eest tasu.

Praktika ei ole ainus tööpõhise õppe võimalus. On ka muid vähem intensiivseid tööpõhise õppe viise. Üheks näiteks on kutseharidus ja -õpe koolis koos töökohal toimuva väljaõppega, kusjuures väljaõpe moodustab tavaliselt vähem kui 50 % koolitusprogrammi kestusest.

Samuti on tööpõhist väljaõpet võimalik pakkuda ka koolis programmide kaudu, mis viiakse läbi koolilaborites, töötubades, kooliköögis, koolisöökla, õpilasettevõtetes või tegelike äriprojektide raames¹⁷.

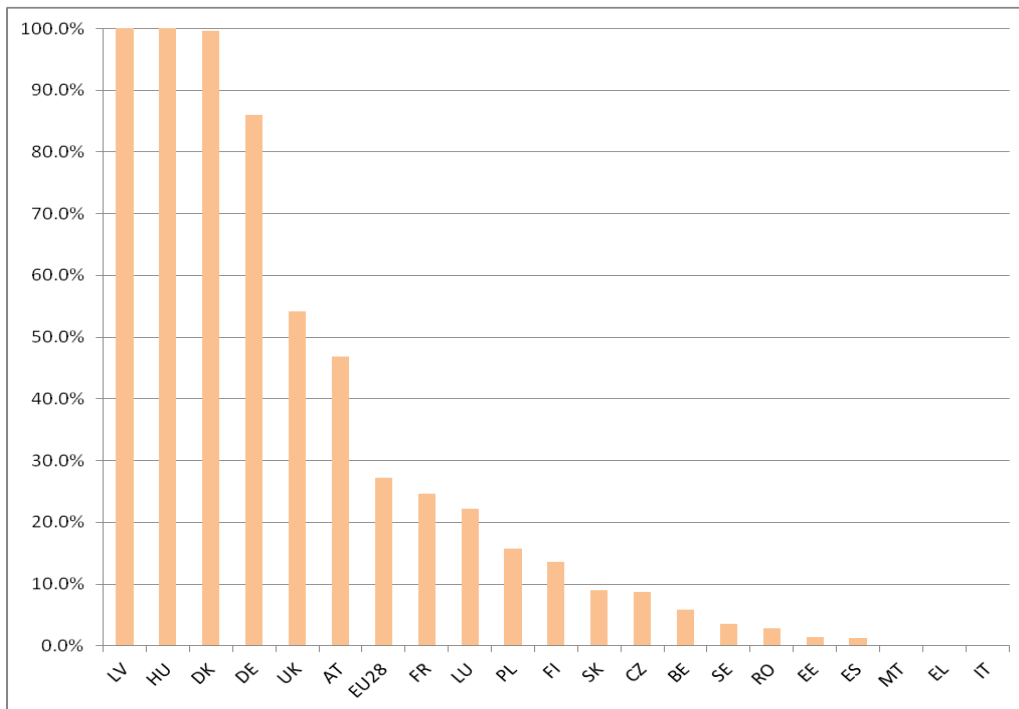
¹⁷ Euroopa Komisjon (2013), Work-based learning in Europe: Practices and policy pointers http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf.

Võrreldavaid andmeid tööpõhiste õppeprogrammide hetkeseisu kohta koolihariduses ja -õppes on vähe.

töö- ja koolipõhised programmid on kõige levinumad Lätis, Taanis, Ungaris ja Saksamaal.

Olemasolevate andmete põhjal (joonis 10) võib siiski öelda, et kombineeritud

Joonis 10. Kombineeritud töö- ja koolipõhises kutsehariduses ja -õppes osalevad õpilased, 2015

Allikas: Eurostat (UOE, 2015 [educ_uoe_enrs04]). Puuduvad andmed Malta, Kreeka ja Itaalia kohta.

Võttes arvesse üksmeelt selles osas, et kvaliteetsete praktikavõimaluste laiem kättesaadavus oleks paljudes liikmesriikides tõhus vahend, et parandada jätkusuutlikku üleminekut koolist tööle, tuleb suurendada jõupingutusi, et veenda ettevõtjaid, peamiselt VKEsid, investeerima noortesse õppuritesse aega ja raha. Lahendamist vajavad ka järgmised küsimused:

- tagada kvalifitseeritud koolitajate piisavus;
- luua ja rakendada asjakohane kvaliteedi tagamise süsteem ja
- edendada ja korraldada kutsehariduse ja -õppe asutuste ning ettevõtete vahelise koostöö rahastamist ning muud liiki toetust.

Täiskasvanuharidus ning kutsealane täiendusõpe ja -koolitus: kiiresti muutuvus töökeskkonnas peavad täiskasvanud pidevalt oma oskusi

ajakohastama ja täiustama, et jääda konkurentsivõimeliseks ja säilitada produktiivsus.

Täiskasvanuharidussüsteemid peavad vastama õppijate, ettevõtete ja ühiskonna mitmesugustele vajadustele. Need peavad tagama, et õppimisvõimalused on kõigile kergesti ja võrdsetel alustel kättesaadavad. Eelkõige tuleks neile, kes on lahkunud kooliharidusest või -õppes ilma kaasaegse majandus- ja sotsiaalse keskkonna jaoks vajalike minimaalsete oskusteta, anda võimalus omandada neid oskusi hilisemas elus. Oskuste täiendamise ja ümberõppe kaudu saavad täiskasvanud tagada, et nende oskused on jätkuvalt asjakohased ja ajakohased, ja seda mitte ainult töökeskkonnas, vaid ka ühiskonnas aktiivselt osalemiseks.

Paljudes ELi liikmesriikides on kõrgetasemeliste kutseoskustega täiskasvanutel tavaliselt hea juurdepääs

õppimisvõimalustele, et oma oskusi pidevalt ajakohastada ja täiustada. Kuid neil, kelle oskused on vähesed ja kelle vajadus hariduse ja koolituse järele oleks seega suurim, on haridusele juurdepääs tavaliselt kõige raskem. Seepärast on väheste põhioskuste või madala kutsequalifikatsiooniga täiskasvanute toetamine sageli haridus- ja koolituspoliitika osana ühiselt liikmesriikide poliitilistesse tegevuskavadesse lülitatud.

Kogu Euroopas rahastavad või kaasrahastavad riigid mitmesuguseid haridus- ja koolitusprogramme. Mõnel juhul kuuluvad programmide juurde oskuste valideerimise kavad, sealhulgas oskuste esialgne hindamine, juhendamine ja teavituskampaaniad. Siiski on paljudel juhtudel kvaliteetsed ja asjakohased oskuste täiendamise või ümberõppe programmid kättesaadavad vähestele täiskasvanutele.

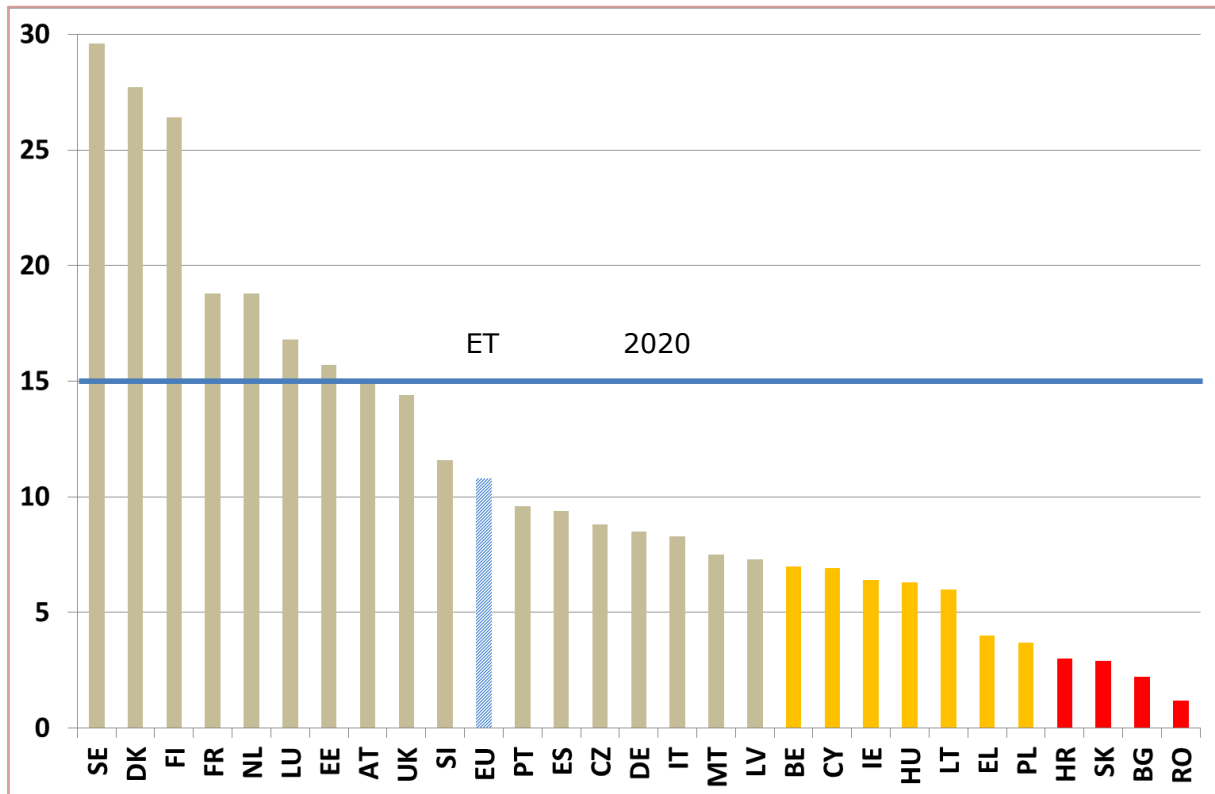
2016. aastal tegi Euroopa Komisjon oskuste tegevuskava osana ettepaneku luua **oskuste garantii**, et aidata lahendada oskustöötajate nappuse ja ebavõrdsuse probleemi ning vastata

tööturu vajadusele üha kõrgetasemelisemate oskuste järele. Oskuste garantii kaudu tagaksid liikmesriigid, et madala kvalifikatsiooniga täiskasvanutele pakutaks oskuste täiendamise meetmeid, mis hõlmab järgmisi võimalusi:

- (a) oskuste hindamine ja puudujääkide tuvastamine;
- (b) spetsiaalse haridus- ja koolitusprogrammi koostamine ja
- (c) oskuste valideerimine.

Hariduse ja koolituse valdkonna avatud koordineerimise meetodi (ET 2020) raames leppisid liikmesriigid kokku eesmärgis jõuda 2020. aastaks olukorrani, kus vähemalt 15% täiskasvanud elanikkonnast (vanuses 25–64) osaleksid õppes. 2016. aastal oli see osakaal aga keskmiselt vaid 10,8%. Kahjuks on osalemine väiksem inimeste hulgas, kes naasevad tööturule pärast töötuseperioodi, vanemate inimeste ning selliste töötajate puhul, kes töötavad keskmise ja madala kvalifikatsiooniga kutsealadel, ehk nende inimeste hulgas, kelle vajadus oma oskuseid ajakohastada ja täiustada on suurim.

Joonis 11. Osalemine täiskasvanute elukestvas õppes (25–64-aastased, %, 2016)

Allikas: Eurostat, tööjõu-uuring.

Kvalifikatsioonide täielik läbipaistvus ja võrreldavus kogu ELis aitab liikmesriikidel usaldada teise liikmesriigi kvalifikatsiooni kvaliteeti ning lihtsustada õppijate ja töötajate liikuvust. Selleks seovad liikmesriigid oma kvalifikatsioonitasemed Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku (EQF) kaheksa tasemega ja märgivad uutele sertifikaatidele ja diplomitele nii EQFi kui ka riikliku kvalifikatsiooniraamistiku taseme.

Väljaspool formaalset haridus- ja koolitussüsteemi omandatud oskusi ei ole sageli dokumenteeritud ega ametlikult tunnustatud. Liikmesriigid on kokku leppinud, et kehtestavad 2018. aastaks mitteformaalse ja informaalset

õppe valideerimise riikliku korra¹⁸. Eelkõige lepiti kokku, et tehakse oskuste audit kõikidele töötutele, ideaaljuhul kuue kuu jooksul pärast vajaduse kindlakstegemist. Oskuste audit aitab hinnata üksikisiku teadmisi, oskusi ja pädevusi, mis on vajalikud mitteformaalse või informaalset õppe tulemuste valideerimiseks ja/või kutsealase ümberõppe või koolituse kavandamiseks. Seetõttu on see eriti vajalik madalama kvalifikatsiooniga inimestele, töötutele või töötuks jäämise ohus olevatele inimestele, sisserändajatele, noortele ja nendele, kes tahavad elukutset vahetada. Parimad võimalused väljaspool formaalset haridust omandatud oskuste valideerimiseks on kättesaadavad ja viivad kvalifikatsiooni või kvalifikatsiooni osa tunnustamiseni.

¹⁸ Kooskõlas nõukogu soovitusel mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimise kohta (2012/C 398/01).

Hästi toimivad **oskuste juhtimise süsteemid** võivad aidata arendada ja optimeerida praeguste ja tulevaste töötajate oskusi ja pädevusi. Tõhusad süsteemid põhinevad usaldusväärsel oskuste prognoosimisel, mida tehakse oskuste usaldusväärse hindamise ja prognoosimise mehhanismide abil. See teave aitab suunata haridus- ja koolituspoliitikat ning karjäärinõustamisteenuseid.

Komisjon on tegelenud digitaaloskuste probleemidega ELis digitaalvaldkonna töökohtade edendamise suure koalitsiooni¹⁹ kaudu ning töötanud välja ühtse **Euroopa kodanike digipädevuse raamistiku** (EDCF), milles kirjeldatakse digipädevusi, mida kõigil kodanikel tänapäeval vaja läheb. Liikmesriigid kasutavad EDCFi ja sellega seotud hindamisvahendit õppekavade, õpitulemuste või õpetajakoolituse väljatöötamiseks.

Sarnast tööd on tehtud Euroopa ettevõtluse võrdlusraamistiku (EntreComp) väljatöötamiseks, mida saab kasutada selliste õppekavade ja -tegevuste väljatöötamise alusena, millega edendatakse ettevõtlust kui pädevust.

Komisjon toetab ka Euroopa valdkondlike oskuste ühenduste loomist, et kavandada valdkondlike oskuste strateegiaid, prognoosida vajadust oskuste järele konkreetsetes sektorites ning suurendada kutsehariduse ja -õppesüsteemide vastavust nendele vajadustele. Valdkondlike oskuste ühenduste eesmärk on aidata luua uusi oskusi strateegilistes sektorites, mis on vajalikud Euroopa majanduskasvu ja tööhõive, konkurentsivõime, energeetika ja kliimamuutuste eesmärkide saavutamiseks. Näiteks taastuvenergia ja keskkonnahoidlike tehnoloogiate ühendus tegeleb oskuste nappuse ja oskuste nõudlusele mittevastavuse probleemiga, et tagada Euroopa üleilmne juhtpositsioon taastuvenergia valdkonnas ning toetada üleminekut kaasaegsele vähese CO₂-heitega

majandusele, mille keskmes on vähese CO₂-heitega energiasektor.

4. POLIITILISE OLUKORRA ANALÜÜS

Oskuste omandamine: haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumise ennetamiseks suunatud poliitikates toetatakse ka eesmärki, et kõik noored peavad omandama miinimumhariduse, mis on eeltingimus edasiste oskuste omandamiseks.

Liikmesriigid on põhioskuste omandamise valdkonnas saavutanud teatavaid edusamme:

- Bulgaaria parandas ebasoodsa sotsiaal-majandusliku taustaga üliõpilaste juurdepääsu kvaliteetsele haridusele;
- Portugali kohalikud omavalitsused ja kooliklastrid teevad koolis edu saavutamise edendamise riikliku kava rakendamisel koostööd;
- Iirimaa kehtestas konkreetseid kirja- ja arvutamisoskuse eesmärgid koolide jaoks, kus ebasoodsas olukorras olevate õpilaste osakaal on suur, ja aastaks 2025. suhteliselt ambitsioonikad riiklikud eesmärgid kesiste tulemustega ja tippsooritajate jaoks;
- Tšehhi Vabariik toetab (eel-)algkoole ja keskkoolesotsiaalselt tõrjutud piirkondades individuaalsete integratsioonikavade kehtestamise ja rakendamise abil, ja
- Rumeenia kasutab ESFi projekti, et meelitada kõrge kvalifikatsiooniga õpetajaid koolidesse, kus ebasoodsas olukorras olevate õpilaste osakaal on suur, ning on hakanud põhihariduses järk-järgult rakendama uusi pädevuspõhiseid õppekavasid.

Esmakutseõpe: hiljuti kutsehariduse ja -õppe lõpetanute tööalane konkurentsivõime on parem kui nendel, kes on hiljuti keskhariduse omandanud tavapärase õppekava alusel. Keskmised tulemused näitavad siiski mõningaid erinevusi riikide vahel, mis näitab ka võimalusi parandada kutsehariduse ja -õppe kvaliteeti nendes riikides, kus kutsehariduse ja -õppe tulemused jäävad ELi keskmisest allapoole (Belgia, Kreeka,

¹⁹ Teabeleht „Digitaaloskused ja digitaalvaldkonna töökohad“

Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Läti ja Rumeenia). Mitmes ELi liikmesriigis (Tšehhi Vabariik, Kreeka, Hispaania, Malta ja Portugal) on ka suhteliselt suur osakaal noori, kellel ei ole keskharidust tõendavat diplomit või kes omandavad keskhariduse tavapärase keskharidusprogrammi raames, kuid ei jätka õpinguid kõrgkoolis.

Täiskasvanuharidus ja täiskasvanute oskused: seitsmes riigis on täiskasvanute õppes osalemise määr üle ET 2020. aasta sihttaseme (15 %): Taani, Eesti, Prantsusmaa, Luksemburg, Madalmaad, Soome ja Rootsi. Kõige väiksem osaluse määr on Bulgaarias, Ungaris, Rumeenias ja Slovakkias.

Läbipaistvus ning oskuste ja kvalifikatsiooni tunnustamine: praeguseks on 24 liikmesriiki viinud oma riiklikud kvalifikatsiooniraamistikud Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga (EQF) vastavusse ning 16 liikmesriiki märgivad uutele sertifikaatidele ja diplomitele nii EQFi kui ka riikliku kvalifikatsiooniraamistiku taseme või on kehtestanud tähtpäeva selle tegemiseks.

Mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimine: liikmesriigid teevad ettevalmistusi väljaspool formaalset haridust ja koolitust omandatud oskuste riikliku valideerimise korra kehtestamiseks. Edusammud on ebaühtlased ja enne 2018. aasta tähtaega on veel palju teha. Näiteks Euroopa 2014. aasta andmekogus valideerimise kohta teatasid 15 liikmesriiki (Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Taani, Saksamaa, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Küpros, Leedu, Malta, Austria, Portugal, Rumeenia, Slovakkia ja Ühendkuningriik), et nad ei kasuta oskuste auditeerimise süsteemi, mis on riikliku valideerimise üks element.

Oskuste juhtimine: tööturu nõudluse pidev jälgimine on väga oluline ning süsteem, mille abil jälgida kutsealasid, mida on vaja või mis on ülepakkumises, on tööturualase teabe süsteemi põhielement. Sellest hoolimata ei ole enamikul liikmesriikidel praegu piisavalt head seiremehhanisme. Vaid kolmandik liikmesriike jälgib tööjõu nõudluse

arengut ning teisel kolmandikul on olemas vaid osalised andmed²⁰.

Digitaaloskused: digitaalarengu tegevuskava tulemustabelis mõõdetakse Euroopa digitaalrajatuse arengut digitaalrajatuse ja -ühiskonna indeksi (DESI) abil, mis on indeks, milles võetakse kokku asjakohased näitajad Euroopa digitaalse võimekuse kohta ja jälgitakse ELi liikmesriikide arengut digitaalse konkurentsivõime valdkonnas²¹. Digitaaloskuste arendamist jälgitakse indeksi inimkapitali elemendi raames. Kõrgeimad tulemused põhioskustes ja nende kasutamises on Taanis, Luksemburgis, Madalmaades, Soomes, Rootsis ja Ühendkuningriigis. Iirimaa, Austrias, Soomes, Rootsis ja Ühendkuningriigis on parimad tulemused tipposkustes ja arengu osas. Bulgaaria, Kreeka ja Rumeenia tulemused on mõlemas nimetatud alamvaldkonnas järjekindlalt madalaimad.

Kuupäev: 29.9.2017

²⁰ Kvalitatiivsed andmed; toetudes Euroopa Komisjoni dokumendile: Mapping and analysing bottleneck vacancies in EU labour markets, 2014.

²¹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>.